

Stötta den digitala generationens läsande

Varför är e-boklånen så dyra och varför begränsas utbudet i bibliotekens digitala hyllor?

Läsandet och lånandet av e-böcker från bibliotek ökar kraftigt i Sverige och nya grupper av läsare och låntagare attraheras av det nya formatet. En enkät som Stockholms stadsbibliotek genomfört visar att var femte e-boklåntagare skaffat sitt lånekort enbart för att kunna låna e-böcker. Bland nya e-boklåntagare finns många pojkar och män vilket är glädjande eftersom litteraturutredningen har lyft fram pojkars och mäns minskade läsande som ett problem för kunskapsutvecklingen i samhället. Allt tyder på att andelen personer som läser böcker har ökat sedan e-läsandet började bli populärt. Ingenting tyder heller på att det nya sättet att läsa konkurrerar ut det traditionella. Det som syns är en samlad ökning av läsandet.

I regeringens lagrådsremiss till ny bibliotekslag slås fast att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. En stor del av detta sker idag via digitala kanaler, särskilt hos yngre medborgare. Folkbiblioteken spelar samma viktiga roll för utvecklingen av ett demokratiskt kunskapsamhälle idag som på 1930-talet då Sverige, efter en långdragen och intensiv debatt, bestämde sig för att göra en kulturpolitiskt motiverad inskränkning i upphovsrätten för folkbildningens skull – *att gratis låna ut böcker*. Önskemålet om en generellt hög kunskapsnivå hos befolkningen vägde till sist tyngre än oron för att förändringen skulle uttradera människors vilja att betala för böcker. Vi vet idag att reformen inte alls påverkade bokmarknaden negativt. Nu, 80 år senare, uppstår samma fråga på nytt men utifrån den nya tekniken. Tyvärr begränsar förlagens något snäva hantering av e-böcker folkbibliotekens möjlighet att utföra sitt uppdrag när det gäller det nya formatet.

De flesta bibliotek i Sverige förmedlar e-böcker från Elib som är den ledande aktören inom distribution av digitala böcker. Elib ägs gemensamt av de största förlagen i Sverige. För att få låna ut e-böcker tecknar biblioteken avtal med Elib där varje kommun betalar 18-20 kr för varje lån/nedladdning. Av summan går hälften till förlagen och hälften till Elib. Kostnaden per lån är likadan oavsett om en bok ligger på topplistan och lånas ut massor av gånger eller om boken bara har ett fåtal lån. Denna prismodell gör det svårt för bibliotek att ha råd att lyfta fram och öka utlåningen av äldre verk samtidigt som många lånar från topplistan. Att lyfta fram och låna ut äldre kvalitetslitteratur är annars ett sätt att utföra bibliotekens uppgift att främja kunskapsutveckling och åsiktsbildning. Många kommuner har tvingats lägga in automatiska bromsar i systemet som begränsar antalet e-boklån.

Förlagen styr dessutom över utbudet på bibliotekens digitala hyllor. I det fysiska biblioteket hade det väckt uppmärksamhet om förlagsrepresentanter gjorde besök och plockade bort böcker från hyllorna i takt med att vissa titlar blir uppmärksammade och populära. I det digitala biblioteket sker detta regelbundet. Populära titlar läggs i karantän i 3-5 månader innan de blir nedladdningsbara via bibliotek, och vissa titlar som finns digitalt tas då och då bort. Dessutom är utbudet av svenskspråkiga e-böcker väldigt litet, knappt tre

procent av bibliotekens svenskspråkiga titlar finns som e-böcker. Det gagnar inte språkutvecklingen.

Vi undrar vad förlagen egentligen vill med e-läsandet? Just nu ser det tyvärr ut som att förlagen vill bevaka befintliga revir istället för att ligga steget före tekniskt och också marknadsmässigt.

Det som folkbiblioteken vill ägna sig åt är att oavsett medieformat förmedla litteratur som berikar hela samhället enligt följande enkla princip: Biblioteken gör ett kvalificerat urval av titlar, köper in medier och lånar ut dem utan kostnad för låntagaren. Biblioteken samexisterar därmed med kommersiella intressen men låter inte sitt urval och sitt uppdrag styras av marknaden. Förlag och bibliotek borde tillsammans bidra till att öka digitaliseringstakten för att sprida fler titlar till medborgarna istället för se varandra som konkurrenter.

Vi med det övergripande chefsansvaret för biblioteken i Stockholms län tycker att det är bra när läsandet ökar, oavsett i vilken form läsandet görs. Vi hoppas verkligen att *alla* som arbetar med litteratur och läsande tycker så. Vi vill därför se en generell sänkning av priset för lån av e-böcker, en breddning av utbudet av e-böcker och en bättre samsyn på hur läsfrämjande ska göras. Vi välkomnar en dialog kring detta. Vi vill att fler ska läsa mer.

26 Kultur- och fritidschefer, kulturchefer eller motsvarande i Stockholms län och Region Gotland:

Anders Mebius Sigtuna,
Berit Svedberg Stockholm,
Bo Larsson Upplands Bro,
Britt-Marie Lundberg Björk Tyresö,
Carl-Oscar Törnros Österåker,
Cecilia Möller Norrtälje,
Christer Dahl Nynäshamn,
Elisabet Lunde Ekerö,
Erik Heribertson Täby,
Eva Arfwedson Lidingö,
Eva Dahlgren Upplands Väsby,
Ingela Gotthardsson Haninge,
Johan Malmgren Sundbyberg,
Kerstin Hassner Danderyd,
Lena Gullmert Värmdö,
Maria Modig Region Gotland,
Marina Höglund Huddinge,
Markku Petäjaniemi Nykvarn,
Niklas Roos af Hjelmsäter Sollentuna,
Pernilla Hellman Botkyrka,
Pernilla Järveroth Vallentuna,
Roger Markdalen Solna,
Rolf Johansson Salem,
Staffan Jonsson Södertälje,
Susanne Nord Nacka,
Torbjörn Neiman Järfälla,